

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ,
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ
1937

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.α.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ὑπὸ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ

Α΄

ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΚΑΙ ΛΑΒΑΝΟΙ ΜΠΕΗΔΕΣ

I

Ἡ κυριαρχία τῶν Ἀλβινῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτσης εἶναι σημεῖον στενότητι συνδεδεμένον μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Τουρκοκρατίας γενικῶς εἰς τὴν Ἡπειρον.

Περὶ τοῦ εἴδους τῆς ἰδιορρυθμοῦ αὐτῆς συγκυριαρχίας Ἀλβανῶν Μπέηδων ἀφ' ἑνὸς καὶ Τούρκων κατακτητῶν ἀφ' ἑτέρου, ἀποσπῶμεν ἀπὸ μίαν ἀνέκδοτον διπλωματικὴν ἐκθέσιν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Αὐστριακοῦ Πρωξένου Zwiedinek πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας (Βιέννην) τὰ κάτωθι διαφωτιστικὰ σημεῖα, δεδομένου ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος συγκυριαρχία δὲν εἶναι σαφῶς διευκρινισμένη¹ εἰς τὴν οὐσιαστικὴν ἱστορικὴν τῆς διατύπωσιν ὡς καὶ εἰς τὸν βαθύτερον ἀντίκτυπον τὸν ὁποῖον ἐσημείωσεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς περὶ αὐτῶν τύχης ὀλοκλήρων διαμερισμάτων τῆς Ἡπείρου κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας.

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψει—λέγει² ὁ Αὐστριακὸς διπλωμάτης, ὅστις εἶχεν ἐκαινελημμένως περιηγηθῆ ὀλόκληρον τὴν Ἡπειρον, ὅτι μόλις ὄλλγαι δεκαετηρίδες παρηλθόν, ἀφ' οὗτου ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀνέλαβεν τὴν πραγματικὴν κυριαρχίαν τῶν μερῶν αὐτῶν τῆς Ἡπείρου³, δεδομένου ὅτι πρότερον λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἀλβανῶν ὑπηκόων ἦτο μόνον τυπικὴ καὶ φαινομενικὴ.

1) Ἀραβαντινοῦ Σπ. Ἱστορία Ἀλῆ - Πασᾶ τοῦ Τεπελενλή, Ἀθήναι 1896 σελ. 6-7 (Προλεγόμενα).

2) Ἡ ἐκθέσις τοῦ Αὐστριακοῦ Πρωξένου φέρει χρονολογίαν 24 Ἰουνίου 1867, εἶναι συντεταγμένη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ γράφοντος τὰς γραμμὰς ταύτας εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας (Βιέννην).

3) Ὁ Αὐστριακὸς διπλωμάτης ἔχει ὑπ' ὄψει τὸν ἴδιον τὰς περιοχὰς Τσομουργιάς, Φιλιατῶν, Μαργαριτίου, Ἀργυροκιάστρου, Παρραμβίας καὶ Πάργας, τὰς ὁποίας εἶχε περιηγηθῆ καὶ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνον.

Καὶ ἐνῶ κατώρθωσε, παρὰ τὴν τρομερὰν ἀντίστασιν τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων, νὰ θραύσῃ ἐνόπλιως τὴν δυνάμιν των, δὲν ἦτο ὅμως δυνατόν νὰ μεταβάλλῃ ταυτοχρόνως καὶ τὸν χαρακτῆρα τούτων, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς ἐπὶ ἑκατονταετηρίδων ὀλοκλήρων στηριζομένας παλαιὰς παραδόσεις καὶ ἔξεις, οὔτε δὲ ἦτο ἐπίσης κατορθωτὸν τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε εἶχεν ὡς ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τὸν πόλεμον καὶ τὴν λαφυραγωγίαν, νὰ μεταβληθῇ ἀποτόμως εἰς ἡσύχους καὶ ἐργατικούς καὶ βιομηχάνους πολίτας.

Ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀκαταγώνιστος ἰσχὺς τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων ἐθραύσθη.

Ἐκεῖνοι ποὺ ἄλλοτε ἦσαν ἡ μάστιξ καὶ ὁ τρόμος τῶν χριστιανῶν ραγιαδῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἐμυκτηρίζον κάθε νόμον καὶ κάθε ἔννοιαν τάξεως, δὲν τολμοῦν πλέον παρὰ εἰς ἐλαχίστας περιστάσεις νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Κυβερνήσεως, ὅσάκις ταῦτα ἐνεργοῦν μὲ κάποιαν δραστηριότητα καὶ ἀκαμπτον ἀποφασιστικότητα».

Τὰ ἀνωτέρω ἐπιβεβαιοῦν κατὰ τρόπον πειστικὸν τὴν ὑπαρξίν τῆς παραδόξου αὐτῆς συγκυριαρχίας ἐν Ἠπειρῷ Τούρκων κατακτητῶν καὶ φεουδαρχῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ κατακτητῶν καὶ ἐντεῦθεν γεννᾶται ἤδη τὸ εὐλογον ἐρώτημα :

Πότε εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης εἰδικῶς κατηργήθη ἡ περίφημος αὐτὴ τυραννία τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων ;

Πότε ἡ ἐπαρχία Κονίτσης—τὸ Ἀκριτικὸν αὐτὸ τμῆμα τῆς Ἠπειροῦ—ἐπαυσε νὰ πληρώνῃ εἰς τοὺς Μπέηδες τῶν ὁμόρων Ἀλβανικῶν περιοχῶν—ἰδίως τῆς Κολώνιας²—τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ περιληπτικὸν ὄνομα Ἀγαλίκια³ καὶ Σουμπασλίκια ;

1) Ἡ κατάργησις δὲν ἐγένετο ταυτοχρόνως εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς Ἠπειροῦ. Ὁ Zwiedinek ὀρίζει χρονικὸν ὄριον τὸ ἔτος 1840 περίπου, ἀλλὰ εἶναι δυστυχῶς γεγονός ὅτι τὸ ὄριον αὐτὸ ποικίλλει κατὰ περιοχὰς.

2) Ἡ ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης εἶναι στενῶτατα συνδεδεμένη μὲ τὰς ἐπιδρομὰς ἰδίως τῶν ἐκ Κολώνιας (Ἐρσέκας) Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ ἀγάδων. Ἐγγραφα ἱστορικὰ ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν ἀρχείου δημοσιευθέντα εἰς τὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» (ἔτος Δ' 1929) καὶ δημοσιευθησόμενα προσεχῶς θὰ διευκρινήσουν πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα σχετιζόμενα μὲ τὴν λεηλασίαν τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ὑπὸ Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων ἰδίως τῆς Κολώνιας.

3) Σούβλα Εὐριπίδου, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης, «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» 1929 σελ. 220—234.

«Τὰ λεγόμενα Ἀγαλίκια ὅπου ἀδίκως ἔπερναν οἱ Πέγιδες καὶ Ἀγάδες τῆς Ἀρβαντιᾶς ἀπὸ τὸν βασιλικὸν ῥαγιαῖν, τὰ ἔκαμε μεμνοῦ τὸ δεβλέτι Ἀλιγιέ, διὰ τοῦτο σὰς προστάζω καὶ ἐγὼ ὅσον δὲν ἔχει νὰ δώσῃ κανένας Ἀγαλίκια».

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ γράμμα τοῦ Μεχμέτ Ρεσὴτ Πασᾶ (Ρούμελη Βαλεσῆ) πρὸς τοὺς προεστῶτας τῶν πέντε κύκλων τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης). Αὐτόθι σελ. 226-227.

Ἀποφεύγομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν, ἐφ' ὅσον δὲν συνελέγη ἀκόμη ὁλόκληρον τὸ ὕλικόν ποῦ θὰ μπορούσε νὰ διαφωτίσῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, πεισθέντες ὅμως ἐκ τῆς μελέτης σχετικῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων ὅτι ἡ κατάργησις τῶν περιφρήμων Ἀγαλῆκίων εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης δὲν συμπίπτει οὔτε μὲ τὸν χρόνον καθ' ὃν εἰς ἄλλα τμήματα τῆς Ἡπείρου κατηργήθησαν ταῦτα, ἀντιθέτως δὲ μάλιστα ποικίλλει κατὰ χωρία καὶ Μπέηδες, ἀρκοῦμεθα εἰς τὴν δημοσίευσιν μόνον μερικῶν χαρακτηριστικῶν ἐγγράφων ἱστορικῶν, ἐκ τοῦ Οἰκογενειακοῦ ἡμῶν Ἀρχείου.

II

Ἐγγραφα ἱστορικὰ ἐκ τοῦ Ἀρχείου Ἰωάννου καὶ Κύρια Σούρλα, τὸ πρῶτον δημοσιευόμενα.

Ὁ Βεζύρ Μαχμούτ Πασᾶς Βαλεσῆς, Ἰωαννίνων Δελβίνου καὶ Ἀυλῶνος.

Ἐπειδὴ καὶ ἀπ' ὅλα τοῦ ἀφτοῦ Καζᾶ τῆς Κονίτζης χανεκέσικα χωρία εἶναι σηκωμένα τὰ Ἀγαλίκια μὲ φιομάνι βασιλικόν, ὁμοίως καὶ τὰ Σουμπασλήκια καὶ κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Σάπικι Σατραζάμη ἀθθέντου μας, προστάζομεν καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος μουγιουρδιοῦ μας ὅπου καὶ εἰς τὸ ἕξῃς τὰ ἱρημένα Ἀγαλίκια καὶ Σουμπασλήκια ἀπὸ κάθε χωρίον εἶναι ἐμποδισμένα καὶ ἄκυρα καὶ μὴν τύχη καὶ ἀποτολμῆσι νὰ ζητήσῃ Ἀγαλίκι ἢ κανένας Προεστὸς ἀποτολμῆσι νὰ δώσῃ τίποτες διὰ Ἀγαλίκι ὅπου μὲ τὸ κεφάλι του τζεβάπι δὲν μοῦ δίδει.

Ὅμοίως καὶ Σούμπασης νὰ μὴ ξανασταθῇ σὲ κανένα παρόμοιον χωρίον, ἀλλ' ὅλα τὰ χωρία ὅταν ἔχουν καμμίαν χρεῖαν δι' ἄνθρωπον ὁποῦ νὰ κοιτάξῃ τις δουλειές των νὰ ζητοῦν ἀπὸ τὸν Μουσελίμη Κονίτζης διὰ νὰ τοῦ στέλλῃ ἓνα παλληκάρι νὰ τοῦ κοιτάξῃ τις δουλειές του καὶ νὰ τρώγῃ ψωμί καὶ φαγὶ ὅ τι λάχει πληρώνοντάς το καὶ ἀπὸ εἴκοσι γρόσια τὸν κάθε μῆνα δι' ὅσον καιρὸν θέλει στέκεται εἰς τὴν δουλιάν του καὶ τελώνοντας τὴν κάθε δουλιάν νὰ ἐπιστρέφῃ ὀπίσω εἰς τὸν Μουσελίμη μὲ γράμμα τοῦ Προεστοῦ.

Σὺ δὲ Χασάν Ἀγᾶ Μουσελίμη Κονίτζης ἔτσι ἔχεις νὰ κάμῃς κατὰ τὴν προσταγὴν μας καὶ ὄχι διαφορετικά.

Ἐξ ἀποφάσεως

1833

3 Δεκεμβρίου

Ἰωάννινα

Μαχμούτ Ρασίτ Πασᾶς

«Ἐγὼ ἡ Σαιριζάμης καὶ ἔλακεν Ρούμελη Βαλεσῆς Τελιδὲν δίδω τὸ μπουγιουρδῆ μου εἰς ὅλα τὰ χανεκίσικα χωρία τῆς Κονίτζης ὅπου τὰ Ἄγαλίκια ἐσυκώθησαν, ἔγιναν μεμνοῦ με φιορμάνι βασιλικόν, ὁμοίως καὶ τὰ Σουμπασλίκια.

Διὰ τοῦτο προστάζω καὶ ἐγὼ μετὰ τὸ παρόν μου μπουγιουρδῆ, ὅπου τὰ ἱρημένα Ἄγαλίκια καὶ Σουμπασλίκια ἀπὸ τὸ κάθε χωρίον νὰ εἶναι ἐμποδισμένα καὶ ἄκυρα, μὴ τολμήσῃ τις καὶ ζητήσῃ ἀγαλίκι ἢ τις προεστῶς δώσῃ ὅτι μετὰ τὸ κεφάλι του δὲν μοῦ δίδει τζεβάπι.

Ὅμοίως καὶ Σούμπασης νὰ μὴν μετασταθῇ σὲ χωρίον.

Ὅλα τὰ χωρία ὅταν ἔχουν χρεῖαν διὰ Τοῦρκον νὰ κοιτάζουν τις δουλαιὰς τους νὰ γράφουν πρὸς τὸν εἰς Κόνιτσαν μουσελίμην μου νὰ τοὺς στέλνῃ ἓνα παληκάρι νὰ τοὺς θεωρῇ ταῖς δουλαιὰς τους νὰ τρώγῃ ψωμί καὶ φαγὶ ὅ τι λάχη, καὶ νὰ τὸν πληρώνουν πρὸς εἴκοσι γρόσια τὸν μῆνα, νὰ τὸ κρατοῦν τὸ παληκάρι ὅσον ἔχουν δουλιὰν οἱ ῥαγιαδάδες καὶ μὴν ἔχοντας δουλιὰν νὰ πέρνῃ γράμμα ἀπὸ τὸν Γκοτζιάμπαση¹ καὶ νὰ γυρίζῃ ὁποῖσω εἰς τὸν Μουσελίμην.

Καὶ ἐσὺ ἐδικέ μου Μουσελίμη ἔτσι ἔχεις νὰ ἀκολουθήσῃς καὶ ὄχι διαφορετικά.

ἔξ ἀποφάσεως

1830

Δεκεμβρίου 4

Ἰωάννινα

Ἴσον ἀπὸ τὸ Μπουγιουρδῆ τοῦ Ἐπιτάτου Βεζῆρ Ἰμὴν Πασᾶ ἐφένδη μας.

«Ἀγαπητέ μου Ντερβῆ Χασὸν ὅπου εἶσαι διωρισμένος διὰ τὰ τζερεμέδια² τῶν χωρίων Σιληχτὰρ Πόντα, σὲ φανερόνω, ἀπὸ τὸν Μεχκεμὲν³ τῆς Κόνιτζας μοῦ ἦλθεν Ἰλιάμι ὅπου γυρεύεις ἀγαλήκι τοῦ Σιληχτὰρι ἀπὸ τὸ χωρίον Πρυσόγιανη⁴, τὰ ἀγαλήκια αὐτὰ ἔγιναν μεμνοῦ ἀπὸ τὸν ἀθέντην μας ὡς ἐβεβαιώθη καὶ ἀπὸ τὸ Μπουγιουρδῆ τῆς Ἐψηλότητός του, διὰ τοῦτο ἂν εἶναι ἔτσι νὰ τραβήσῃς χέρι, νὰ μὴν τοὺς ζητήσῃς Ἄγαλίκια.

Ἐγίαινε

1832 Σεπτεμβρίου 28

Μοναστήρι

1) Προεστῶς τοῦ χωρίου.

2) Καθυστερούμενοι βασιλικοὶ φόροι.

3) Διοίκησιν Κονίτσης ἢ μᾶλλον Ἐποδιοίκησιν Κονίτσης.

4) Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν περιωθέντων εἰς τὸ ἡμέτερον οἰκογενειακὸν Ἄρχεῖον ἱστορικῶν ἐγγράφων τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου ἀναγράφεται πάντοτε Πρυσόγιανη καὶ ὄχι Πρυσόγιανη, ὡς καθιερώθη νὰ γράφεται ἀργότερον. Εἰς τινὰ μάλιστα τῶν ἐγγράφων φέρεται γεγραμμένον καὶ ὡς Πρυσόγιανη.

Ἐγὼ ὁ Σουλεϊμάνπεγης τοῦ Γιαούπεγη μὲ τὸ παιδί μου τὸν Χουσεϊνπεγην δίδομεν τὸ γράμμα τοῦ Κυρ Κώστα Γραμματικοῦ καὶ τῶν παιδιῶν του τοῦ Γιαννάκη καὶ Νικολάκη ὅπου ἔγιναν ἔδικοί μας θαγιαδαὶς καὶ ἔχομεν νὰ τοὺς ἀπαντῶμεν¹⁾ καὶ νὰ τοὺς βοηθῶμεν ἀπὸ κάθε ἄδικον καὶ κακόν, καὶ διὰ ἀγάθην νὰ μᾶς δίδουν τὸν καθ' ἕκαστον χρόνον ἀπὸ τριάντα γρόσια, νὰ μᾶς δίδουν καὶ ἀπὸ εἴκοσι πέντε γρόσια ἀκόμη ἀπὸ τὸ εἰς Κόνιτζην χιγι τοὺς, χῶρια²⁾ ἀπὸ τὰ πρῶτα σινέτια³⁾ καὶ οὕτως τοὺς ἔδωκα τὸ παρὸν γράμμα μου μὲ τὴν ἀθθεντικὴν βοῦλλαν μου καὶ μὲ τὸ ἀθθεντικὸν βάντι μου εἰς ἀσφάλειάν των καὶ εἰς ἔνδειξιν.

1825 Ἰανουαρίου 15

Σουλεϊμάνπεγης
ζαντὲς Χουσεϊνπεγης
(Τ. Σ)

Ἰοάννινα

Γιούπεγη ζαντὲς
Σουλεϊμάνπεγης
(Τ. Σ)

Ἐκ τῶν παρατεθέντων ἱστορικῶν ἐγγράφων συνάγονται τὰ ἀκόλουθα :

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις διὰ διαφόρων βασιλικῶν φερμανίων ἐκδιδομένων κατὰ συχνότατα χρονικὰ διαστήματα προέβαινε εἰς τὴν ἐπίσημον κατάργησιν τῶν Ἀγαλικίων καὶ μὲ ἀδυστηροτάτας μάλιστα ποινὰς ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὴν πληρωμὴν ἐπιπροσθέτων φόρων εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς Μπέηδες καὶ Ἀγάδες.

Δυστυχῶς ὅμως αἱ ἐκδιδόμεναι διαταγαὶ τῆς ἦσαν νεκρὸν γράμμα ἐν τῇ πράξει καὶ τὸ κῦρὸς τῆς συνεπῶς ἦτο φυσικὸν νὰ καταπίπτῃ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων.

Ἔτσι δὲ παρουσιάζεται εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἠπείρου τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς καταρρέσεως τῆς κυριαρχίας τῆς κραταιᾶς τῶν χρόνων ἐκείνων Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ δμάδος φεουδαρχικῆς μερικῶν ἑκατοντάδων Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ φράσιν τοῦ Αὐστριακοῦ διπλωμάτου Zwiedinek, «ἐμυκτηρίζον κάθε νόμον καὶ τάξιν» καὶ ἦσαν τρόπον τινὰ συγκυρίαρχοι ἢ μᾶλλον οἱ πραγματικοὶ κυρίαρχοι εἰς τὰ πλεῖστα διαμερίσματα τῆς Ἠπείρου.

Συνάγεται ὡσαύτως ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἐγγράφων ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ Μπέηδες, Κράτος ἐν Κράτει, δι' ὁμοιομόρφων Σινετιῶν προέβαινον καὶ αὐτοὶ παραλλήλως εἰς συμφωνητικὰς πράξεις φορολογικῆς ὑποδουλώσεως τῶν διαφόρων χωρίων ὑπὸ τὸ πρόσχημα «νὰ τὰ ἀπαντοῦν καὶ νὰ τὰ βοηθοῦν ἀπὸ κάθε ἄδικον καὶ κακόν».

Ἀναμφιβόλως δὲ αἱ τυχόν ἀδικίαι δὲν θὰ διεπράττοντο ἀπὸ τοὺς Τούρ-

1) νὰ τοὺς προστατεύωμεν.

2) ἐκτὸς ἀπὸ τὸ προηγούμενον ποσόν.

3) ὁμόλογον.

κους, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλους συναδέλφους τῶν Μπέηδες Ἀλβανούς, οἱ ὅποιοι θὰ διεξεδίκουν καὶ αὐτοὶ νὰ παραστοῦν ὡς προστάται καὶ νὰ εἰσπράττουν τὰ ἀγαλίκια τῶν.

Εἰς τὰ πρὸς τὸν τομέα ἰδίως *Κολώνιας* (Ἐρσέκας) συνορεύοντα χωρία ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλοκληρον τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης ἦσαν συχνότατα ὄχι μόνον αἱ ἐχθρικαὶ ἐισβολαὶ καὶ λαφυραγωγίαι ἐκ μέρους τῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξοντωτικαὶ παλλάκις ἀγῶνες ἐλάμβανον χώραν μεταξὺ διαφόρων Μπέηδων διεκδικούντων νὰ παραστοῦν ὡς προστάται τῶν διαφόρων χωρίων.

Αὐταὶ δὲ ἀκριβῶς αἱ ἐπανειλημμένα καὶ συχνὰ λεηλασίαι καὶ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀλβανῶν ἐγένοντο αἰτία ὥστε τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας νὰ συμπηχθῶν εἰς μίαν ὀργάνωσιν ἀμύνης—τῇ ἀνοχῇ τῶν Τούρκων—μὲ *ιδιόρρυθμον σύστημα διακυβερνήσεως καὶ αὐτοδιοικήσεώς τῶν ἀποτελούμενον ἀπὸ τοὺς προεστῶτας τῶν πέντε κύκλων*¹ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης.

1) *Σούρλα Εύριπίδου*, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 1929 σελ. 206—215.

Β'

Ο ΨΑΛΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

(Μία ματαιωθείσα διπλωματική αποστολή)

Τὸ τελευταίως περὶ Ἀλῆ-Πασᾶ ἐκδοθὲν¹ ἔργον τοῦ Γάλλου Gabriel Rémérand ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἀρχείων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς Πρεσβείας ἀφ' ἑνός, ὡς καὶ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ γνωστοῦ Γενικοῦ Προξένου τῆς Γαλλίας στὰ Γιάννινα Rouquerville (1806—1818) μετὰ τὴν ἰδίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείαν ἀφ' ἑτέρου, περιλαμβάνει μετὰ τῶν ἄλλων ἀξίων ἐξάρσεως σημείων σχετικῶν μετὰ τὴν γενικωτέραν ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων τῆς Ἡπειρωτικῆς μας Ἱστορίας καὶ πολυτίμους πληροφορίας σχετικῶς μετὰ τὴν διπλωματικὴν δρασίαν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὰς διπλωματικὰς ἀποστολάς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ὡς καὶ εἰς τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους του, ἐχρησιμοποιεῖτο τὰς περισσοτέρας φορὰς ὁ Μέγας τῆς Ἡείρου καὶ τοῦ Γένους Διδάσκαλος Ψαλίδας.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ γεγονότα τὰ ἀφορῶντα τὴν διπλωματικὴν ἀποστολὴν τοῦ Ψαλίδα, εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης (1814) διὰ πρώτην φορὰν ἔρχονται εἰς φῶς, κατόπιν τῆς ἐρεῦνης τῶν Ἀρχείων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς Πρεσβείας, κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ ὡς ἄνω Γάλλου λογίου καὶ ἱστορικοῦ τὰς σχετικὰς ἐκεῖνας λεπτομερείας αἱ ὁποῖαι διαφωτίζουν μίαν ματαιωθείσαν διπλωματικὴν ἀποστολὴν τοῦ Ψαλίδα εἰς Βιέννην.

Ὅταν κατὰ τὸ 1814, λέγει² ὁ Rémérand, συνῆλθε τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης, ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἀνησυχοῦσε γιὰ τὰς ἀποφάσεις ποὺ θὰ ἐλαμβάνοντο ἀπ' αὐτὸ καὶ εἶχε τὴν ὑπόνοιαν πὼς θὰ ἐτίθετο ἐπὶ τάπητος καὶ τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐπειδὴ ὁμως ἔτρεφε τὴν κρυφὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ διεκδικήσεις του ἐπὶ τῆς Πάργας θὰ ἐλαμβάνοντο ἴσως ὑπ' ὄψει ἐὰν ἐκινεῖτο καὶ ὁ ἴδιος, ἐπεχείρησε νὰ ἀντιπροσωπευθῇ εἰς τὰ παρασκήνια τῶν διπλωματικῶν ζυμώσεων τοῦ Συνεδρίου.

Διὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς προώριζε τὸν Ψαλίδαν.

1) Gabriel Rémérand, Ali de Tébelen-Pacha de Janina, Paris 1928.
2) Αὐτόθι σελ. 214—215.

«Ἡ γεινίασις τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων—ἔλεγε ἰ μίαν ἡμέραν εἰς τὸν Πρόξενον τῆς Ἀγγλίας F o r e s t i—μὲ ἐμβιάλλει εἰς ἀνησυχίας.

Γίνεται λόγος διὰ ἓνα προσεχῆ διαμελισμὸν τῆς Τουρκίας. Εἴμεθα ὅμως εἰς τὸ σκότος καὶ δὲν ξεύρομε τίποτε δι' αὐτό.

Ὁ Ψαλίδας ποῦ μοῦ εἶναι ἓνας πιστὸς ἀφωσιωμένος, εἶναι ὁ μόνος ἀνθρώπος ποῦ μπορεῖ νὰ μοῦ φανῆ χρήσιμος.

Ἔχει διαμείνει ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Βιέννην καὶ ἐγνωρίσθη καλὰ μὲ τοὺς κοσμικοὺς κύκλους. Ἐγνωρίσθη ἰδιαιτέρως μὲ τὸν Λόρδον A b e r d e e n, Πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας ἐν Αὐστρίᾳ.

Σκέπτομαι λοιπὸν πὼς θὰ ἦτανε ὠφέλιμον νὰ τὸν στείλω εἰς τὴν Βιέννην καὶ ὅπου ἀλλαγῶ παρίσταται ἀνάγκη διὰ νὰ διασῶσθαι ἐφόσον εἶναι δυνατόν εἰς τὰς κρυφίας καὶ μυστικὰς προθέσεις καὶ τὰ σχέδια τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων».

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀποσπάσει τὴν συγκατάθεσιν τῆς Υψηλῆς Πύλης διὰ τὴν μυστικὴν αὐτὴν διπλωματικὴν τοῦ Ψαλίδα ἀποστολήν.

Ὁ Ψαλίδας ἠτοιμάζετο καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειρὰν του νὰ ἀναχωρήσῃ, καὶ εἶχε μάλιστα παραγγεῖλει καὶ τὸ σχετικὸν εὐρωπαϊκὸν κοστοῦμι, ὅποτε ὁ Ἀλῆς πρὶν ἢ ἐκδώσει τὴν σχετικὴν διαταγὴν τῆς ἀναχωρήσεως, ἔκρινε σκόπιμον νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν L i s t o n, Πρεσβευτὴν τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, συστατικὰς ἐπιστολάς διὰ τὸν Ἀγγλον Ἰπουργὸν καὶ τοὺς ἐντεταλμένους τῆς Μ. Βρετανίας ποὺ θὰ παρίσταντο εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης.

Μὲ τὰς ἐπιστολάς αὐτὰς ἐσκόπευεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς νὰ ἐφοδιάσῃ ἐπισήμως τὸν Ψαλίδαν διὰ τὰς σχετικὰς διπλωματικὰς βολιδοσκοπήσεις.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅμως Πρεσβευτὴς τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας ἀντιληφθεὶς ὅτι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐξήτει τὰς συστάσεις ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ κατασκοπεύσῃ καὶ ραδιουργήσῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ βεβαιωθῆ εἰς τὸ Συνέδριον δὲν θὰ τοῦ ἀφήρῃ τὸν Βουθρωτόν, τὴν Βόνιτσαν καὶ τὴν Πρέβεζαν, περιοχάς, δῆλον ὅτι, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὴν Ἐπτανήσον, τοῦ ἀπέστειλε ἐπιστολήν πλήρη ἀοριστιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν προσέθετε παραλλήλως ὅτι τὰ αἰτήματά του θὰ ἐθεωροῦντο ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ὡς πρόωρα καὶ ἀκατάλληλα, δεδομένου ὅτι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦλάχιστον, δὲν θὰ ἐτίθετο ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῶν Ἰονίων νήσων.

Πληγωμένος ὁ Ἀλῆς εἰς τὴν ὑπερηφάνειάν του, ἐπέστρεψε μὲν εἰς τὸν Ἀγγλον Πρεσβευτὴν τὰς ληφθεῖσας συστατικὰς ἐπιστολάς του, ἀντελήφθη ὅμως ταυτοχρόνως ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ψαλίδα δὲν εἶχε νὰ σημειώσῃ ἐπιτυχίαν καὶ παρητήθη ταύτης.

Ἔτσι ἐματαιώθη ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διπλωματικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ψα-

4) Αὐτόθι σελ. 214.

λίδα εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης, ὃ δὲ Ἀλῆ Πασᾶς ἠρκέσθη, ἐπικαλεσθεὶς τὰς ἐκδουλεύσεις του πρὸς τοὺς Ἀγγλους, νὰ παρακαλέσῃ ἐκ νέου τὸν Liston νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους του τόσον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Λονδίνου ὅσον καὶ εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω χαρακτηριστικῶν λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ Rémérand, διακρινίζεται παραλλήλως καὶ ἓνα ἄλλο σημεῖον τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, δηλαδή ὁ βαθμὸς τῆς ἐπεκτάσεως τῶν σχέσεών του πρὸς τὸν Ψαλίδα, καθὼς ἐπίσης γενικώτερον καὶ ἡ στάσις τοῦ Ἀλῆ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς Παιδείας¹ στὴν Ἡπειρο.

Ἡ παρουσία τοῦ Ψαλίδα στὰ Γιάνινα ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως φωτεινὴν περιόδον διὰ τὰ γράμματα καὶ τὴν Παιδείαν γενικὰ στὴν Ἡπειρο, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε παραλλήλως νὰ τονισθῆ ὅτι χωρὶς τὴν ἀνεκτικότητά ἢ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ δὲν θὰ μπορούσε τίποτε ὁ Ψαλίδας νὰ συνεισφέρῃ ὑπὸ ἔκποσιν νεωτεριστικῆν.

Καὶ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα :

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἠνθόσει τὸν Ψαλίδα διότι εἶχε τὴν ἀνάγκην τῶν ἐκδουλεύσεών του, ἢ μήπως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τυράννου αὐτοῦ ὑπῆρχον καὶ φωτειναὶ ἀντιλήψεις :

Ἐνας τίτλος ἀναγνωρίσεως εὐγνωμοσύνης² ποὺ θὰ διεξεδίκεῖ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, λέγει ὁ Rémérand, τόσον ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς Μουσουλμάνους ὑπηκόους του, εἶναι ἢ ἐκ μέρους του ἐπιδειχθεῖσα προστασία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἡπειρῳ.

Εἶναι ἴσως τὸ μόνον ἀντιστάθμισμα γιὰ τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα ἐπεσώρευσεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Ἡπείρου.

Ἡ ὡς ἄνω κριτικὴ γνώμη τοῦ Γάλλου λογίου καὶ ἱστορικοῦ περὶ τῆς φωτεινῆς αὐτῆς πλευρᾶς τῆς προσωπικότητος τοῦ Φαλάριδος τῆς Ἡπείρου εἶναι ὁμολογουμένως λεπτὴ καὶ διανυγῆς καὶ ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως μίαν συμβολὴν διὰ τὸ γενικώτερον ἀντικειμενικὸν ἀντίκρουσμα καὶ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ μερικῶν ἱστορικῶν πλανῶν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου εἶναι ἐπιβεβλημένον νὰ διαφωτίζωνται.

1) Ἀραβαντινοῦ Σπ., Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀθήναι 1895 σελ. 474.

2) Rémérand Gabriel, Ali de Tébelen—Pacha de Janina, Paris 1928 σελ. 228.